

פּוֹיֵן לְסִפְרוֹת וּלְאַמְנוֹת

ר' בנימין ז"ל

(זכרים באזכרה מטעם מרכז פא"ן בירושלים)

מאת ש. שדרים

אהבתי את ר' בנימין אהבת נפש, אהבת כותב השיר אל קוראו הראשון. לפני שלושים ושש שנה, ואני אז נער בבית זקני האדמו"ר, בשכונת הבוכרים שבירושלים, ראיתי את ר' בנימין לראשונה בבית התפילה של סבא. והוא אדם שכולו עינים וזקן ארוך, המכסה חצי גופו, רואה יותר משהוא נראה. ובעיניו הבולטות והסקרניות, מבעד למשקפיו העבים במסגרתם השחורה ניגש אלי יום שבת אחד, בין שחרית למוסף, במסדרון בית התפילה ואמר לי: — שמעתי עליך, שאתה כותב שירים והריני מבקש ממך, שתראה לי אותם. מסרתי לו סחבת שירי עוד בה שבת ומכאו ולהבא מחברות יחירות

שכתות מוזמנות, עד שיום שבת אחד אמר לי: מעתה שוב אינך צריך למסור לי סחבותיך לקריאה. שיריך בשלים כבר וראויים לרפוס וכל מערכת שתש"ל אתם אליה, תדפיס אותם בלי פק"פוק. ואז שלחתי את שירי ל"השלוח" האחרון של קלויזנר ול"מוסף דבר" הראשון של ברל כצנלסון ושניהם קיב"לני בהמימות רבה, אלא שקלויזנר זע"ל לב אתר כך שהעמדתי את "השלוח" ואת "מוסף דבר" על מדריגה אחת, ואולם הקשר עם ר' בנימין נשאר קשר של קיימא, מהקדחת הנלבבת הראשונה. שהדפיס ב"מאזנים", לבקשת ביא"ליק, על ספרי "מ"י" (שיצא על ידי ביאליק) ועד הברכה האישית, שהביא לי לפני כשנתיים. במלאות לי חמישים, כשהוא מכתת את רגליו על המדריגות הרבות לדירתי בחיפה. ואהבתו הכנה ונכונת הטעם נגעה עד לבי והשבתי לו כל השנים אהבה, ובימי חג ומועד בירכתיו גם אני זלספרו, מבורבוב עד כנרת" שימשתי סנדק, בהזמיני אותו ובעוררי אותו יחד עם ישראל כהן ואברהם קריב, שישלים את כתיבת הס"פ בשביל ספריית אגודת הסופרים, ששימשו לה אז עורכים.

הקדמתי פרטים אישיים אלה לא רק כדי להביע את כאבי האישי הרב על פטירת ר' בנימין, וזכרונו לברכה, אלא גם כדי להעמיד כבר בראשית דברי את קשרי נפשי אל ר' בנימין על בסיסם הנכון. אהבתי את המשורר-הסופר ר' בנימין ולא את הנביא המוכיח בש"ע. לבי הלך שבי אחר ר' בנימין אמר האמת ולא אחרי ר' בנימין מטיף האמרי תות, ולשם בירור וליבון דברי ההבדל האלה וכל המשתמע מהם, מוטב שאתן לר' בנימין בעצמו לדבר.

בחוץ "בפתחי שערים" לספרו, על הגבולין" כותב ר' בנימין את דבריו ההתנצלות דלקמן: נכון הדבר כנכון היום! אך נבעוני, אך חוטב עצים ושר"אב מים הייתי במחנה — — — אך לכביכול בעצמו אין שום טענות ומע"נות עלי. הוא לא אצל לי את המצע הראשון בממלכת הספרות: את כשרון הקליטה, את כוח הבליעה, בושה להגיד מה דל רכוש-הרוח עצרתי כוח לאצור, וזיה בקראי עמוד בספר הגון ומיוד שקעתי גים תהיה, סבעתי ביוון הגב"שית גדולה תהיה בעולמו של הקדוש ברוך הוא. שכן תנאי ראשון היא לר' צירה ושירה. אך מידה ועומק זה, שהכ"ביכול מדד לי, הספיקה רק להכניסני בפרוזודור השירה אך לא פנימה לאחד מטרקליניה; הספיקה רק לגרות את היצר, אך לא למסוך כוסו רזיה".

בידו נפלא זה, שיש בו משום כנות של גדולים הנני מוצא את המפתח הנע"לם לשערי נפשו של ר' בנימין. תהיה זה, התרפקת זו על מחשבת עצמו, שעמדה כחיץ בינו ובין הקליטה והב"ליעה, שני פנים שוני ערך לה בנפשו, פנים של ערך וזדאי לגבי דרכו בספ"רות ופנים של ערך פרובלמתי לגבי יחסו אל אמיתות החיים החמורות. בעו"למה של הספרות העניקה לו תהיה מקורית זו של נוגע ואינו נוגע, של נוגס ולא אוכל את סגולות היקר של סגנונו האימפרסיוניסטי המיוחד, את מעשי המרכבה של כל העדן והנאה והמכוני שבמחשבה, את דקות ההרגשה לפאטינה המיוחדת של השפה העברית, את החן והטעם והריה שבכתיבתו, ואר"לם בעולם האמיתות של החיים, מקום ההלכות הפסוקות וההכרעות ההד"משי" מעיות תהיה זו של התרפקות על עצמו, שנחן בה ר' בנימין שימשה לו רק מכ"שיר נפלא. חד עינים וקל תפיסה, לזהות כל אחת חדשה, לבשרה, להתאהב בה, אבל לא להזדהות עמה כליל, לא להיות עמה לבשר אחד, או בלשונו

של ר' בנימין שציטטנו כבר: כל אמת חדשה שהוא גילה, הספיקה לו לגרות את היצר, אך לא למסוך כוסו רזיה. ובעולם הגירוי בלי סיפוק יכולות לדור בכפיפה אחת אדיקות דתית מופלגת יחד עם קוסמופוליטיות רחבת היקף, מדינאיות הרצלאית עם ברית-שלומיות הסודה, כניעה הסרת תנאים בפני ספ"רי יראים ושלימים וברכת הנחנים על הניצנים החדישים ביותר של הספרות העברית החילונית.

ואכן עצומה היא רשימת האמיתות החדשות, שר' בנימין גילה בחוש הת"ייה המקורי שלו, או אימצן אל לבו עוד לפני חמישים שנה ומעלה. הנה דיוה (אני מצטט הכל מתוך ספרו "על הגבולין"): "לא מרכז רוחני לא רוח שברוח דרוש לנו, כי אם מדינה שבמ"דינות". העבודה: "מה לנו טפחית? מה לנו מסד? אך את העבודה אנו יודעים! עובדים אנחנו! עובדים אנחנו! עובדים אנחנו!" קיבוץ הגלילות: "שיבת ישראל בהמון לארץ אבותי אי"נה איסופיה". השפה העברית, כשפת האומה: "שפתנו היא אותו הקניין הל"אומי היחיד והמיוחד אשר יש לנו כבר הצ'רטר בעבורו". הספרות העב"רית החדשה: "אותו החון הרוחני שגילה בספרותנו בשנים האחרונות הוא לנו לאות, כי יש מה חיים והתפת"חות, כי צועדים אנחנו — קדימה!". המסתורין והחסידות והאהבה המי"לטה, כיסודות התחיה העברית, במ"קום הראציו וה"מתנגדות" הצדק המוח"לס של אחד-העלם, או בדבריו של ר' בנימין "תפילה למשה" מעל "צדק צדק תרדוף" למשה, ואחרון אחרון — "משא ערב", חזון נבואי משנת תרס"ז, מן העיירה בבוקובינה. על עתיד האי היהודי הקטן בחוף הים הערבי הג"דול, כל האמיתות המהסכניות האלה כשעתן רבות אחרות לא יק"ספור חוה ר' בנימין מ"על הגבולין" שלו, את כ"ל לן וזהו פרחק בעיני התהיה שלו. חדות-התבונה, ואחה, לכולן יחד לא שימש אלא "המתחיל במצוה" לא "הגומר". מבשר ולא סממשי, טרובדור ולא איש הביצוע.

והטרדיה שבחיי ר' בנימין היחה זו, שהוא עצמו בעיני התהיה שלו ראה יר"תר מכל אחר את האיך-אונים שבא"מתי-שבספרות לגבי אמיתות החיים, וב"כל לבו ובכל נפשו ניסה להתקומם ולמרוד ולא חפץ להיות "סופר, בן אדם שיסודו מן הספר וסופו אל הספר — — — אלא משרת בהיכל הישוב, חוטב עצים בכנין הלאום, שואב מים אשר במחנה". אלא שאין אדם, ואפ"ר לו "איך אשכנלות כר' בנימין, יוצא מאיצטגנינות שלו וממול חייו, וכל העשייה של ר' בנימין, לרבות העשייה המרובה באמת למען "משא ערב", אשר לה הקריב את כל חלבו ודמו, אשר לפ"ענה המקיר בשנים האחרונות את כב"ר דו ואת אושרו ואת זיקתו אל קהל קוראיו — גם עשיה זו לא נשארה אלא שיר לעתיד לבוא, הלכה ואין פורין כן. מכאן כל הפרטיזנות שבעשייה זו, כל היוצא זרמן שבתכונתה, כל העדר הישג הוודאי שבה, מכאן היוותה של "גר" עלוב לעומת כל האגרניה של שמש החקופה, ויאכלור, פירוש רש"י "נראו כמו שאכלור". ר' בנימין היה מאתם מלאכי השיר, שגם בעשותם מעשים, לכאורה, כל מעשיהם אינם אלא שירה. ואיש לא היטיב לתאר את הסרנ"ד ה הזאת שבחיי ר' בנימין, מאשר הוא עצמו, באחת הפצותיו הנבואיות מלפ"ני הרבה הרבה שנים, כוונתי לציור הנפלא, שצייר ר' בנימין, שהיה אחד משלומי אמוני ישראל, בכוח התהיה הפרדוקסלי שלו, את דמות דיוקנו הס"ראגי של אותו איש, וכה יתאר ר' בנימין:

"העיר האביב, לבלבו האילנות ושוכב לו העלם הישראלי, תפוש הויה עדינה — — — הן יצר לבם טוב מנעוריהם, צריך רק לדבר על לבם, השכם ודבר, הערב ודבר. "נחמו! נחמו!" לקחה הא" נושאת המדוכאה כפליים מכל חטא"ר תיה — — — סר עוונה, צריך למשוך קו טחת לעטר, צריך להתחיל פחי דש, צריך אך לשטוע בקול הנביא, צריך לעשות כמו שכבר צויה כמה פעמים".

ור' בנימין פער הערת ביניים: "כי צויה מעט יו"ת מן המידה — — — כי לא זה הדרך כלל, כי לא החטפה ועשות ספרים העיקר, — — — דברים אלה ועוד הרבה הרבה דברים חש"ר בים לגוף העניין אין הנביא מכיר, מכיר הוא אך את התמשטות הגשמיות, את הטיסה במרום, ועל כן — — — אז החל לגול חרפה על העדים אשר נעשו בתוכן רוב גפלאותיו ולא שבו, אוי לך כרוזין! אי לך בית צירה!" ואת, לשאר נחום, אשר רומסת עד השמים לכפר תרדי"י, ירושלים, ירושלים, ההורגת את הנביאים והסוקלת את הש"ליחים — — — תנה ביתכם ישאר לכם חורבה!".

עד כאן הדברים שר' בנימין מכיא מפיו של אותו האיש, ר' בנימין עצמו, עם כל שברונו על אכזותיו ועל כש"לון "משא ערב" שלו לא הגיע לידי כך, שיהפך לאויב לעמו, התהיה שלו הצילתו, השירה הצילתו, בית הכנסת שבזבורוב עיר מולדתו הצילו, תורה (המשך מעבה לעמוד)

ר' בנימין ז"ל

(המשך מעמוד 5)

ומצוות ומעשים טובים הצילוהו. אהבת
ישראל ואהבת ירושלים הצילוהו. הלא
כה שירו אליה בדמי ימיה, לפני ארבע
עיים וחמש שנה: „ירושלים, חמדת לבי
בי — — — איש הצבא יניח ביום אחד
את כלי כליה מידו ועלה יעלה על
גבעותיך וטמן את ראשו הקודח בהי
קך הנעלה.”

תחי נשמתו צרורה בצרור הנצח של
ירושלים!